

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Vallittu, Marjo

Title: Kokonaiskuva kapellimestari Kassilasta

Year: 2013

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja 2013

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Vallittu, M. (2013). Kokonaiskuva kapellimestari Kassilasta. *Lähikuva*, 2013(4), 63-65.
<https://doi.org/10.23994/lk.121187>

KIRJA-ARVIOT

KOKONAISKUVA KAPELLIMESTARI KASSILASTA

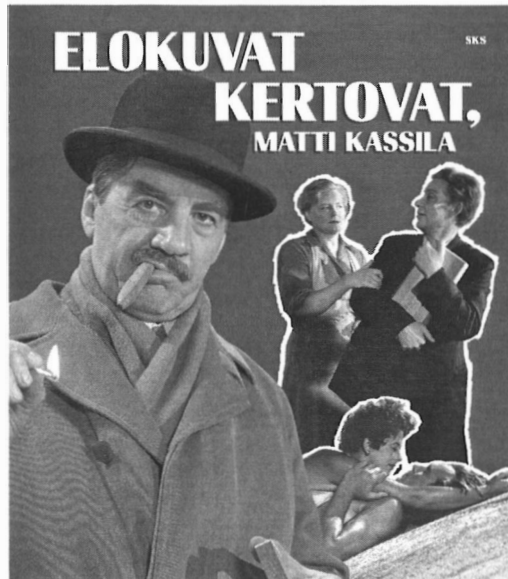
Kalevi Koukkunen, Kimmo Laine & Juha Seitajärvi (toim.) (2013): Elokuvat kertovat, Matti Kassila. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 424 s.

Matti Kassila on tehnyt pitkän ja monipuolisen uran, joka saa vihdoin laaja-alaista kirjallista huomiota Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran julkaisemassa *Elokuvat kertovat, Matti Kassila* -kokoomateoksessa. Teoksen nimi ei kuitenkaan kerro kaikkea, sillä Kassila on ehtinyt tehdä runsaan elokuvatuotantonsa lisäksi töitä myös radiossa ja televisiossa sekä osallistunut elokuvapolitiikkaan. Teos pyrki kattamaan nämäkin aihealueet.

Tuoreen tietokirjan parasta antia onkin monipuolisuus. Se näkyy paitsi Kassilan uran eri puolien esittelyssä, myös kirjoittajien omista taustoista, näkökulmissa ja kirjoitustyyliensä. Osa teksteistä on historiaa valottavia analyysejä Kassilan töistä ja työskentelytavoista, luonnollisesti elokuviin keskittyen, mutta joukossa on paljon myös muisteluita ja hauskoja anekdootteja. Teoksen kirjoittajista osa on tunnettuja elokuvantutkijoita, ja toiset esimerkiksi käsikirjoittajia, ohjaajia ja lavastajia – ja tietenkin heidän joukossaan on myös itse Kassila. Näin ollen peräkkäisissä teksteissä saatetaan kuvata, kuinka Kassila on kasvanut tarinoiden ja ohjaamisen maailmaan, toimii *auteurinä* ja kuinka Pentti Irjalan kengät saivat perusteellisen kasteen.

Työt puhuvat puolestaan

Teoksen pääpaino on Kassilan 1950-luvun elokuvatuotannon analyysissä, mikä ei ole yllättävää, sillä hän ohjasi tuolloin runsaan joukon elokuvia, joista on muodostunut klassikoita. Analyysin kohteiksi päätyvät lähes kaikki Kassilan uran tunnetuimmat teokset *Elokuusta* (1956), *Hilmanpäivistä* (1954),

Ihmisen ihannuudesta ja kurjuudesta (1988) *Siniseen viikkoon* (1954), *Päämajaan* (1970) ja komisario Palmuihin (1960, 1961, 1962, 1969) saakka. Kassila täydentää tätä kavalkadia omilla teksteissään kertomalla aivan uransa alkuvaiheesta ja tuotannoista, jotka jäivät tekemättä. Tällaiseen näkökulmaan ja reflektioon valitettavan harvoissa kotimaisissa elokuvateoksissa yleensä taivutaan.

Kokoomateosta on tehty hartaasti ja siinä on käytetty runsaasti arkistomateriaalia. Sitä tehdessä on tullut tallennetuksi huomattava määrä elokuvahistoriaa ja löydetty unohtuneita ja kadonneita dokumentteja. Tutuista elokuvista on löydetty myös jotain uutta, mikä kertoo tarkastelukontekstin muuttumisesta. Onkin hyvä, että teoksessa esitellään uudesta näkökulmasta myös aikoinaan vähemmän arvostusta saaneita elokuvia. Elokuvaliikkeenä on nähtävissä Kassilan uran laaja-alaisuus myös genreajattelun muodossa, sillä tarkastelun kohteiksi on nostettu paitsi traagisia ihmiskohtaloita kuvaavia teoksia, myös humoristisen kepeitä kuvia ja ohjaajalle tyypillisiä rikostarinoita aina uran alkupäivistä 1980-luvun ohjauksiin saakka.

Kassila on pystynyt mukautumaan harvinaisen hyvin niin sanotun vanhan ja uuden kotimaisen elokuvan väliin, sillä hänen uransa jatkui 1960-luvun murrosvaiheen yli. Hä-

nen ohjaustyylissään voidaan nähdä piirteitä molemmista tyyliuunnista, sillä hän ohjasi näyttelijänsä aiempaa nopeatempoisempaan ja luonnollisempaan näyttelemistapaan. Silti, kuten Markku Pölönen artikkelissaan luonnehtii, hän ei sortunut liialliseen naturalismiin. Kassila onkin ohjaajana ollut avoin kokeilemaan erilaisia työskentelytapoja. Hänen tapansa hyödyntää kameran liikettä ja elokuvan ääniä onkin monien aikalaistensa ohjaustyyleistä poikkeavaa, sillä hän yhdisti liikkuvaan kuvaan paljon musiikkia ja ääniefektejä sekä teki kokeiluja kuvan ja äänen ristiriitaisuudella ja yhteistyöllä. Hän lainasi myös elementtejä muista ilmaisumuodoista, sillä useissa hänen ohjauksissaan käytetään paljon esimerkiksi kirjallisuuden keinoja lähenevää *voice-over*-kerrontaa. Kassilan elokuvaan onkin helppo samastua, sillä niiden tarinat ja henkilöhahmot ovat uskottavia ja tuntuvat tutuilta. Osansa tähän tuo runsas proosan pohjalta tehty elokuva-adaptaatioiden määrä. Kokoomateoksessa nouseekin toistuvasti esille monia tuttuja nimiä, muun muassa Hella Wuolijoki ja Mika Waltari.

Elokvien käsittelynäkökulmat eroavat paljon toisistaan. Yhtäältä keskitytään henkilöhahmoihin, miljööseen ja ilmaisukeinoihin, toisaalta taas musiikkiin, ääneen ja teosten saamaan kritiikkiin. Onpa joukossa elokuva-adaptaatioiden tarkastelua uskollisuudenkin kannalta, mikä on nykyään jo harvinaista. Artikkelikokoelmassa on lähes mahdoton välttää toistoa, ja moni kirjoittaja peilaakin analyysiaan samoihin Kassilan nuoruuden kokemuksiin tai vaikutteisiin, kuten teoksen toimittajat esipuheessaan myöntävät. Tarkasteltavaksi nousevat toistuvasti paitsi vuodet teatterissa myös tunnetut ohjaajat, kuten Frank Capra, Billy Wilder ja Ingmar Bergman. Kassila on omassa kirjallisuudessa ja dokumenttituotannossaan kertonutkin tarkkailleensa näiden ohjaajien työjälkeä.

Kapellimestari

Elokuvan tekeminen on yhteistyötä. Matti Kassila toteaa teoksen ensimmäisessä artikkelissaan, että Toivo Särkkä ja Edvin Laine olivat merkittäviä tekijöitä hänen elokuvaohjaajauransa käynnistymisvaiheessa, kun he siirsivät Laineen ohjausvastuuta vähitellen

Kassilalle elokuvassa *Aaltoska orkaniseeraa* (1949). Koska ensimmäisen elokuvan aika-
taulu oli tiukka, myös tutusta ja kokeneesta
kuvaryhmästä oli apua nuorelle ohjaajalle.

Elokvat kertovat, Matti Kassila -teoksessa kuvataan elokuvien valmistumista monista eri näkökulmista, jolloin itse teos ja prosessi ovat keskiössä. Ohjaaja on tällöin suuren toimijajoukon kapellimestari, ja lukijalle rakentuu kattava kuva elokuvamaailmasta. Kassila on kuitenkin itse luonnehtinut ohjaajan työtä diktaattorin tehtäväksi, jossa tulee olla sekä lempeä että tiukka. Muulle elokuvan toimijajoukolle ei tule sellistä omaa vahvaa visiotaan, jottei se sekoita heidän työntekeään.

Kassila on tehnyt elokuvaohjauksien lisäksi myös käsikirjoituksia, televisio- ja radio-ohjelmia sekä näyttelijän työtä. Hän on usein korostanut, ettei ilman hyvää käsikirjoitusta voi tehdä hyvää elokuvaa, eikä hyvää käsikirjoitusta voi tehdä ilman näkemystä. Ohjaustyössäkin tarvitaan selkeä visio, joten ei ole yllättävää, että hän on yhdistänyt nämä kaksi keskeistä tehtävää ja käsikirjoittanut suuren joukon ohjauksistaan. Kirjoitustyötä hän on jatkanut elokuvakäsikirjoitusten jälkeenkin tehdessään muun muassa muistelmiaan elokuvaaurastaan. Kapellimestarin tehtäviin Kassila on päätenyt myös ohjausuransa ulkopuolella, median ja elokuvapolitiikan saralla. Tämä osa elokuvamaailmasta jää suurelta yleisöltä usein tiedostamatta, joten on ansiokasta, että teoksessa kirjoitetaan tästäkin näkökulmasta. Samalla Kassilasta pyritään muodostamaan kokonaiskuvaa populaarimodernistina, päätöksentekijänä ja jopa kanonisoituneena henkilönä.

Kassila on ollut 1960-luvulla ehdottamassa opetusministeriölle valtion elokuva laitoksen perustamista ja toivonut tukien nostamista. Hän kuului samoihin aikoihin myös Suomen elokuvasäätiön ensimmäiseen hallitukseen ja hoiti opetusministeriön alaisuudessa toimineen valtion elokuvapoliittista kokonaisuunnitelmaehdotusta laativan komitean varapuheenjohtajuutta. 1970-luvulla oli puolestaan jo aika pohtia kokonaisuudistusta, sillä television alati vahvistuva asema teki elokuva-alasta entistä turvattomamman. Hänen uraansa liittyy siis paljon ohjaamistyön ulkopuolistakin toimintaa, ja 1970-luvun

KIRJA-ARVIOT

loppupuolella hän oli vieläpä elokuvataiteen taiteilijaprofessorina ja mukana elokuväsäätöön uudistuksessa.

Elokuvat kertovat, Matti Kassila -teoksen ansioksi voidaankin ehdottomasti lukea, että se ei vain valota Kassilan uraa ja henkilökohtaista elämää, vaan tarjoaa myös laajan läpileikkauksen kotimaisesta elokuvatuotannosta, televisio- ja radiotyöstä sekä elokuvapolitiikasta. Kokonaisuudessaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjokansi-sarjan

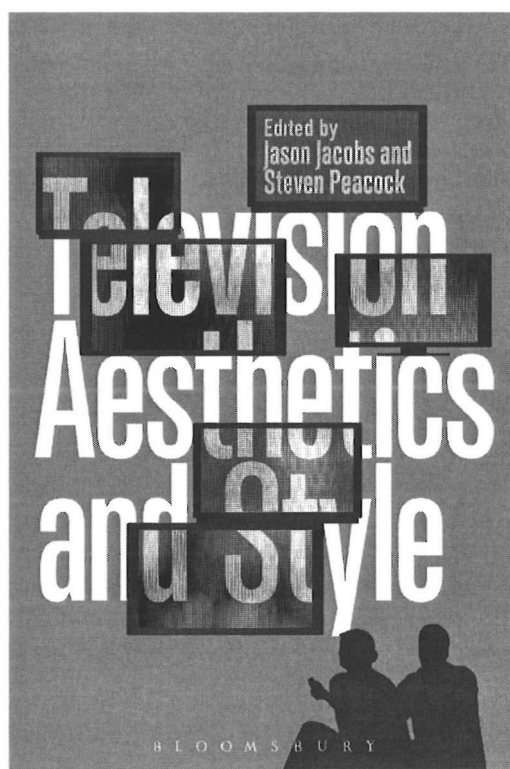
teos on komea, ja biografia, filmografiat sekä runsas kuvitus elokuvajulisteineen vain korostavat sen aiheen merkitystä kotimaiselle elokuvatuotannolle. Teoksen tyyli on välitön ja aito, kuten Kassilan elokuvienkin, ja se tarjoilee lukijalleen monipuolisen tietopaketin paitsi Kassilan harvinaislaatuudesta urasta myös kotimaisesta elokuvatuotannosta.

Marjo Vallittu

TELEVISIO- ESTETIIKAN TUTKIMUKSEN KÄSITTEITÄ JA KÄYTTÖKOHTEITA

Jason Jacobs & Steven Peacock (toim.) (2013): *Television Aesthetics and Style*. London: Bloomsbury. 331 s.

Kulttuurintutkimuksellisesti suuntautunutta televisiotutkimusta on viime vuosina hallinnut puhe laatutelevisiosta. Laatua ovat näissä keskusteluissa edustaneet lähinnä amerikkalaisen kaapelitelevisiokanava HBO:n draamasarjat, kuten *Sopranos* ja *Boardwalk Empire*. Televisio-ohjelmien arvottava kritiikki on herättänyt uudenlaista kiinnostusta myös televisioestetiikkaa kohtaan. Televisioestetiikan tutkimus jakautuu kahteen toisistaan poikkeavaan lähestymistapaan, joista toisessa huomio kiinnittyy television välineluo- teeseen ja sille ominaisiin ilmaismuotoihin ja toinen edustaa taiteen tutkimuksesta ja kritiikistä ammentavaa televisio-ohjelmien muodon ja tyylin tutkimusta. Tähän jälkimmäiseen keskusteluun osallistuu myös Jason Jacobsin ja Steven Peacockin toimittama teos *Television Aesthetics and Style*.

Teokseen on koottu 23 lyhyehköä tekstiä, joiden kirjoittajina on sekä tunnettuja että vähemmän etabloituneita televisiotutkijoita. Tekstit on ryhmitelty teemoittain neljään osioon, joista ensimmäinen keskittyy televisioestetiikan käsitteiden ruotimiseen, toinen televisiokomedian estetiikkaan ja tyyliin,